

Prof. JEFFREY D. SACHS

Yeni bir **makroekonomik** strateji

Yeni ve sürdürülebilir teknolojileri geliştirmek ve küresel işbirliğini artırmak için, **uzun vadeli kamu yatırımı stratejilerine, çevre planlarına, teknoloji alanında yol haritalarına, kamu ve özel sektör ortaklıklarına** ihtiyacımız var. Sağlığımızın ve başarımızın bugün bağlı olduğu yeni makroeknomik düzeni bu araçlar yaratır.

Jeffrey D. Sachs Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Profesörü, Sağlık Politikası ve Yönetimi Profesörü ve Dünya Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne Milenyum Kalkınma Hedefleri konusunda Özel Danışmanlık yapmaktadır.

Ben bir makroekonomistim, ama ABD'deki ekonomistlerin yer aldığı başlıca iki kamptan farklı düşünüyorum. Bunlardan biri, toplam talebin artırılması gerektiğini düşünen Neo-Keynesyenler ve diğer ise vergilerin düşürülmesi ile arzın artırılması gerektiğini düşünenler. Her iki ekol de, yüksek gelirli ekonomilerin son yıllardaki süreğen zayıf performansına çözüm bulmaya çalıştılar ama bunu başaramadılar. Demek ki, sürdürülebilir ve yatırımla büyümeye dayalı yeni bir stratejiye ihtiyaç var.

Makroekonominin temel meselesi, toplumun elindeki kaynakları en verimli şekilde kullanılmasını sağlamaktı. Çalışmaya hazır olan işçilere istihdam sağlanmalı, fabrikalar sermayelerini verimli bir şekilde kullanmalı ve gelirin tüketimden ziyade tasarrufa ayrılan kısmı gelecek yılların refahını artırmak için yatırıma yönlendirilmeli.

Neo-Keynesyenler ile arzın artırılması gerektiğini düşünenler, yukarıda bahsettiğim üçüncü yaklaşımda çuvallıyorlar. Yüksek gelirli ülkelerin çoğu (ABD, Avrupa'nın büyük bir bölümü ve Japonya) kaynakların gelecekte iyi kullanılmasını sağlayacak uygun veya akıllıca yatırımlar yapamıyor. Bu yatırımlar, yurt içi ve yurt dışında olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir, ama dünya her ikisinde de başarısız.

NEO-KEYNESCİ YAKLAŞIM İLE ARZIN ARTIRILMASINI SAVUNANLAR

Yurt içi yatırımlar; makine ve bina yatırımı, gayrimenkul yatırımı ile devletin insana (eğitim, beceri geliştirme), bilgi (araştırma ve geliştirme) ve altyapı (ulaşım, enerji, su ve iklim esnekliği) yatırımları da dâhil olmak üzere çeşitli şekillerde yapılabilir.

Neo-Keynesci yaklaşım, yurt içindeki her türlü yatırımın artırılmasına odaklanıyor. Bu yaklaşıma göre, harcama harcamadır. Neo-Keynesyenler, böylece faiz oranlarını olabildiğince düşük tutarak gayrimenkul yatırımlarını, teminatlı tüketici kredileriyle otomobil satışlarını ve kısa vadeli teşvik programlarıyla, hemen istihdam yaratabilecek altyapı yatırımlarını artırmaya çabaladılar. Yatırım harcamaları işe yaramayınca, tasarruf fazlamızı olabildiğince tüketmemizi öneriyorlar.

Buna mukabil arz taraftarları, vergi oranlarının daha da düşürülmesi ve devlet denetiminin daha da gevşetilmesi suretiyle özel yatırımların (kamu yatırımları değil!) artırılmasını destekliyorlar. Bunu ABD'de ve en son George W. Bush hükümeti döneminde birkaç kez denediler. Ama devlet denetiminin azaltılmasının sonucunda, üretime yönelik özel yatırımlarda sürdürülebilir bir artış olmadığı gibi, gayrimenkul sektöründe de maalesef kısa süreli bir canlanma oldu.

Neo-Keynesyenler ile arzın artırılması gerektiğini düşünenler birbirlerinin politikalarını kullansalar da, ortada görünen gerçek şu ki, son yıllarda yüksek gelirli ülkelerin çoğunda milli gelirin bir kısmını temsil eden yatırımlar önemli ölçüde yavaşlamış durumda. IMF verilerine göre, söz konusu ülkelerin brüt yatırım harcamaları 1990'da GSMH'nın %24,9'una denk geliyorken, bu oran 2013'de %20'ye geriledi.

ABD'deki yatırım harcamaları ise, 1990'da GSMH'nın %23,6'sına denk geliyorken, bu oran 2013'te %19,3'a düşmüş durumda ve net rakamlar bazında bakıldığında bu oran (sermaye amortismanı hariç brüt yatırım) daha da düşük. Avrupa Birliği'nde (AB) bu oran, 1990'da %24 iken, 2013 yılında %18,1'e gerilemiş durumda.

YATIRIM KONUSUNDA YAŞANAN KRİZ YANLIŞ ANLAŞILDI

Neo-Keynesyenler ile arzın artırılması gerektiğini düşünenler, yatırım harcamalarındaki bu süreğen düşüşe yönelik gerçekçi çözümlere yoğunlaşamadılar. Çevreyi çok kirleten ve yüksek oranda karbon salınımına neden olan enerji-yoğun üretim biçimlerini doğal kaynakları verimli kullanan sürdürülebilir ekonomilere dönüştürebilmek ve düşük karbon salınımlı enerji kaynaklarına geçebilmek için toplumların yatırıma çok ihtiyacı var. Bu tür

yatırımlar, ancak kamu ve özel sektörün atacağı tamamlayıcı adımlarla mümkün olabilir.

Bu bağlamda gereken yatırımlar arasında büyük ölçekli güneş ve rüzgâr enerjisi santralleri, hem toplu ulaşımda (otobüs ve trenler) hem de özel ulaşımda (otomobiller) elektrik enerjisiyle çalışan ulaşım araçlarının daha fazla kullanılması, enerji tasarruflu binalar ile yenilenebilir enerjiyi uzun mesafelerde (örneğin Kuzey Denizi ve Kuzey Afrika'dan Avrupa kıtasına ve California'nın Mojave Çölü'nden ABD'nin yoğun nüfuslu merkezlerine) taşıyabilecek enerji nakil hatları bulunuyor.

Ne var ki, toplumların bu tür yatırımlar yapması gerektiği zamanlarda, ABD ve Avrupa'daki kamu sektörleri adeta bir "yatırım grevine" giriyor. Hükümetler bütçeyi dengeleme adına kamu yatırımlarını kısıyor ve özel sektör ise kamunun denetimine tâbi enerji nakil hatları, sorumlulukla ilgili düzenlemeler, fiyatlama formülleri, ulusal enerji politikaları muğlakken ve büyük tartışmalara konu olurken alternatif enerjiye güçlü, emin bir şekilde yatırım yapamıyor.

ABD'de kamu harcamalarında ciddi kesintilere gidildi. Federal hükümet ve eyalet yönetimleri, yatırımları bir sonraki kuşağın akıllı ve çevre dostu teknolojilerine yönlendirmek konusunda siyasi kararlılığa, fonlama stratejilerine veya uzun vadeli planlara sahip değil.

Neo-Keynesyenler ile arzın artırılması gerektiğini düşünenler, yatırım konusunda yaşanan krizi yanlış anladılar. Neo-Keynesyenler, gerek kamu gerek özel sektör yatırımlarını toplam talebin başka bir çeşidi olarak görüyor. Akıllı, çevre açısından sürdürülebilir kamu ve özel sektör yatırım harcamalarını artırmak için gereken enerji sistemlerine ve altyapısına (yeni teknolojileri destekleyen hedeflenmiş Ar-Ge çalışmaları da dâhil) ilişkin kamu politikası kararları dikkate alınmıyor. Böylece, yatırımların tekrar hız kazanabilmesi için gereken ayrıntılı ulusal politikaları desteklemek yerine yapay uygulamalar destekleniyor (sıfır faiz oranları ve teşvik paketleri).

Arzın artırılması gerektiğini düşünenler, özel sektör yatırımlarının tamamlayıcı kamu yatırımlarının, şeffaf politika ve yasal düzenlemelere bağlı olduğunu kendi açılarından tamamen unutmuş görünüyor. Özel sektörün sihir yaparak boşluğu bir şekilde doldurabileceğine safça inanarak kamu harcamalarının kısılması savunuluyor. Ancak, kamu yatırımlarını kısarak özel sektör yatırımları engelleniyor.

Örneğin, hükümetin uzun vadeli iklim ve enerji politikaları veya şehirlere düşük karbonlu enerji kaynaklarının taşınması için gereken uzun mesafeli iletim hatlarının yapımını teşvik etme planları olmadıkça, özel sektör elektrik enerjisi üreticileri büyük çaplı yenilenebilir enerji üretimine yatırım yapmayacak. Bu tür karmaşık politika detayları, serbest piyasa ekonomistlerini bugüne kadar hiç rahatsız etmemişti.

ABD, düşük gelirli Afrika ekonomilerine kredi vererek onların ABD'li şirketlerden yeni enerji santralleri satın almalarını sağlayabilir. Bu tür bir politika, ABD'nin sanayisini güçlendirirken, **ABD'ki özel tasarrufların da küresel yoksullukla mücadelede** önemli bir araç olmasını sağlayabilir.

Diğer yandan, yabancı yatırımları artırmak için yurt içi tasarrufları kullanmak gibi bir seçenek de var. Örneğin ABD, düşük gelirli Afrika ekonomilerine kredi vererek onların ABD'li şirketlerden yeni enerji santralleri satın almalarını sağlayabilir. Bu tür bir politika, ABD'nin sanayisini güçlendirirken, ABD'de ki özel tasarrufların da küresel yoksullukla mücadelede önemli bir araç olmasını sağlayabilir.

Ancak Neo-Keynesyenler ile arzın artırılması gerektiğini düşünenler, bu konuda da farklı davranmadılar ve kalkınma finansmanı kuruluşlarını iyileştirmeye yönelik ciddi adımlar atmadılar. Makroekonomistler, Japonya ve Çin'e tüketim oranlarını artırmaları tavsiyesinde bulunmak yerine, daha akıllıca davranarak, bu ekonomileri yüksek orandaki tasarruflarını hem yurt içi hem de yurt dışı yatırımların finansmanında kullanmaya teşvik edebilirlerdi.

Bu yaklaşımlar, ekonomik büyümeyle çevresel sürdürülebilirlik arasında acilen denge kurulması gerektiğinin farkında olan herkes için makul seviyede anlaşılabilecek yaklaşımlar. Bizim kuşağımızın en önemli meselesi, dünyanın kirli ve karbona dayalı enerji sistemlerini ve altyapılarını 21. yüzyıl için temiz, akıllı ve verimli sistemlere dönüştürmek. Sürdürülebilir bir ekonomiye yatırım yapmak, refah seviyemizi ciddi ölçüde yükseltebilir ve tasarruf fazlamızı doğru amaçlar için kullanmamızı sağlayabilir.

Ancak bunun kendiliğinden olmayacağı da açık. Yeni ve sürdürülebilir teknolojileri geliştirmek ve küresel işbirliğini artırmak için, uzun vadeli kamu yatırımı stratejilerine, çevre planlarına, teknoloji alanında yol haritalarına, kamu ve özel sektör ortaklıklarına ihtiyacımız var. Sağlığımızın ve başarımızın bugün bağlı olduğu yeni makroeknomik düzeni bu araçlar yaratır.

Telif Hakkı: *Project Syndicate, 2014.*
www.project-syndicate.org